

λεατόν εἶνε ἀνήκουστος τύπος. Ἄλλ' ἂν καὶ τόσον ἀκατανόητον, οὐ μόνον παρὰ Παισανίᾳ ἔμεινεν ἀνέπαφον, ἀλλὰ καὶ εἰς τοὺς γεωγραφικοὺς πίνακας τῆς Λακωνικῆς ἀνευ τινὸς δισταγμοῦ παρελήφθη καὶ ἐσημειώθη ὡς παράλιον χωρίον ἐν τῷ Λακωνικῷ κόλπῳ ὑπὸ τε τοῦ Ε. Κουρτίου ἐν τῇ Πελοποννήσῳ του καὶ ὑπὸ τοῦ Kierpert ἐν τῷ Ἄτλαντι τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος. Καὶ πῶς ἄλλως ἦτο δυνατόν νὰ γείνη πρὸ τῆς εὐρέσεως τῶν νεωστὶ ἀνακαλυφθεισῶν ἐπιγραφῶν; Ἄλλὰ τὴν σήμερον νομίζω ὅτι εἶνε πλέον ἢ πιθανόν ὅτι ὁ Παισανίας ἐν τῷ παρατεθέντι χωρίῳ ἔγραψεν ὄχι Ἵπερτελέατον, ὅπερ οὐδεὶς γνωρίζει τί σημαίνει καὶ πόθεν παράγεται, ἀλλ' Ἵπερτελεάτου, ὃ ἐ. τὸ χωρίον ὀνομάζουσιν Ἵπερτελεάτου (ἔξυπακ. Ἀπόλλωνος). Ὅμοια διὰ τὴν σύνταξιν χωρία πρὸ βλ. Β', 31, 5 «δεύτερος δὲ Θεμίδων ὀνομαζόμενος» καὶ 34, 3 «τὰς δὲ νησιῶδας, αἱ πρόκεινται τῆς χώρας — Πέλοπος καλοῦσι» καὶ 35, 9 «οὗτος ὁ ναὸς καλεῖται Κλυμένου· τοῦ θεοῦ δὲ ἐστὶν ἐπίκλησις (ὁ Κλυμένος) καὶ ἄ. π.

Ἄφ' οὗ δὲ ὡς ἐκ τῶν ἀρτίως γενομένων εὐρημάτων διορθώθη τὸ κείμενον τοῦ Παισανίου, ἀνάγκη νὰ διορθωθῶσι καὶ οἱ γεωγραφικοὶ πίνακες. Οὐδεὶς ἀποχρῶν λόγος ὑπάρχει ἀναγκάζων ἡμᾶς νὰ θέσωμεν τὸ χωρίον τοῦ Ἵπερτελεάτου (Ἀπόλλωνος) ὅπου νῦν σημειοῦται ἐν τοῖς πίναξι, παρὰ τὴν θάλασσαν· ἀλλὰ τούναντίον αἱ ἐπιγραφαὶ καὶ τὰ ἄλλα νεωστὶ ἀνακαλυφθέντα μνημεῖα πείθουσιν ἰκανῶς ὅτι ἔκειτο παρὰ τὸ χωρίον Φουίαι, τὸ ὁποῖον κατὰ τὸν πίνακα τοῦ Κουρτίου κεῖται μὲν ἐπὶ τῆς κλιτύος λόφων ὑπερεχόντων τῆς πεδιάδος Λεύκης ἢ Λευκῶν, ἀπέχει δὲ τῆς πόλεως Ἀσωποῦ τοσοῦτον σχεδόν, ὅσον καὶ τὸ παραθαλάσσιον χωρίον τὸ λεγόμενον Ἵπερτελέατον.

Περὶ δὲ τοῦ Ἀσκληπιείου, ἂν ἔκειτο ἐν τῷ αὐτῷ χώρῳ, ἐν ᾧ καὶ τὸ ἱερόν τοῦ Ἀπόλλωνος, ὥστε νὰ εἶνε οἱ δύο θεοὶ σύνναοι, ὡς νομίζει ὁ κ. Κουμανούδης, ἢ ἐν ἄλλῳ μὲν χώρῳ, ἀλλ' ἐν τῇ περιφερείᾳ, τρόπον τινὰ ἐν τῷ τεμένει τοῦ ἱεροῦ τοῦ Ἀπόλλωνος, ἀνευ τινὸς νέας ἀνασκαφῆς εἶνε δύσκολον ν' ἀποφασισθῇ.

20 Μαρτίου 1885.

I. ΠΑΝΤΑΖΙΔΗΣ

ΤΟ ΠΑΡΑ ΤΗΝ ΖΕΑΝ ΕΝ ΠΕΙΡΑΙΕΙ ΘΕΑΤΡΟΝ (1)

Ὁ τοῦ ἐν Πειραιεὶ Γυμνασίου καθηγητῆς κ. Ἰάκωβος Δραγάτσης δημοσιεύσας (Ἀρχαιολ. Ἐφημ. 1884 σελ. 196-197) τὰ γράμματα (2) ἅτινα φέρουσιν οἱ λίθοι τοῦ προτελευταίου ἀναβαθμοῦ τοῦ παρὰ τὴν Ζεάν Θεάτρου, γράφει πρὸς τοὺς ἄλλοις ὅτι «κακῶς ἐσημειώθησαν ἔχνη στρογγύλα ἐπὶ τοῦ ἐξ ὑμηττείου λίθου κρηπιδώματος τοῦ Προσηκρίου· τοιαῦτα στρογγύλα οὐδαμοῦ φαίνονται. Πάντα εἶναι ἐπιμήκη ἀκανόνιστα τὸ ὄλον· ὥστε δὲν δυνάμεθα νὰ δεχθῶμεν κίονας ἐκεῖ, ὡς γράφει ὁ τότε ἐποπτεύσας, ἀλλ' ἀπλῶς τετραγώνους λίθους ἐγγουμμένους ἀπὸ διαστήματος εἰς διάστημα, ὡς τὰ σωζόμενα ἔχνη δηλοῦσι.» Καὶ ὅμως ἀρίθμητα εἶναι τὰ ἔχνη τῆς ὑπάρξεώς ποτε ἐκεῖ στρογγύλων κίωνων (3), δύο κατὰ τὸ μέσον του τοῦ ὠμαλισμένου μέρους τῶν πλίνθων καθ' ἑκάστη μιν γραμμῇ πρὸς εὐρεσιν τοῦ κέντρου καὶ ἡ περιφέρεια τοῦ κύκλου δι' ὅξέος ἐπίσης, ὡς καὶ αἱ γραμμαὶ, ὀργάνου ἐργεχαραγμένη καὶ εἰς πολλὰς τῶν πλίνθων τοῦ κρηπιδώματος σχεδὸν ὀλόκληρος καὶ νῦν ἔτι σωζομένη. Ἄν ὁ κ. Δραγάτσης δὲν εἶδε τὰ ἔχνη, δὲν πταίει βεβαίως, οὔτε ὁ ἐκπονήσας τὸ ἐν τοῖς Πρακτικοῖς τῆς Ἀρχ. Ἐταιρίας δημοσιευθὲν Διάγραμμα ἀρχιτέκτων κ. Χάγερ, οὔτε ὁ τότε ἐποπτεύσας τὴν ἀνασκαφὴν τοῦ Θεάτρου. Τὰ εἶδον ὅμως ἄλλοι πολλοὶ καὶ δύνανται νὰ τὰ ἴδωσι καὶ νῦν οἱ βουλόμενοι, ὁ δ' ἀρχιτέκτων κ. Borgmann καὶ τὰ ἐσημείωσεν, ὡς εἰκός, ἐν τῷ Διαγράμματι

(1) Παράδ. Πρακτικά τῆς Ἀρχ. Ἐταιρ. τοῦ ἔτους 1880 σελ. 47 καὶ ἐξῆς καὶ τὸ εἰς τὸ τέλος αὐτῶν προσηρηθέντων Διάγραμμα.

(2) Τὸ σῆμα αὐτῶν ἀπεδόθη ἐν τῷ παρενθέντι πίνακι ἰκανῶς πιστῶς. Ἐπιστρέψας ἐκ Ναυπλίου καὶ ἐπισκεφθεὶς τὸ Θεάτρον, καθ' ἧς ἡμέρας ἀνεσκάπτετο πέρυσσι καὶ τὸ ἐναπομείναν κατὰ τὸ 1880 κρηπιδώμα αὐτοῦ μέρος, ἔλαθον, ἐν τοῖς πρώτοις μάλιστα ἴσως, καὶ ἐγὼ γνωστῶν τῶν περὶ τῶν ὁ λόγος γραμμάτων, τότε τὸ πρῶτον παραδόξως γνωστῶν γενομένων, ἀλλ' ἄτοπον ἐθεώρησα νὰ σπεύσω εἰς δημοσιεύσασιν αὐτῶν, ἀφοῦ ἐγίνωσκον ὅτι ἡ Γενικὴ τῶν Ἀρχαιοτήτων Ἐφορεῖα ἕνεκα τῆς μακροῦν τῶν Ἀθηνῶν διαμονῆς μου εἶχεν ἤδη ἀναθέσει τὴν ἐποπτεῖαν τοῦ ἔργου εἰς τὸν κ. Δραγάτσην.

(3) Ἐννοεῖται οὐκ ὅτι οὐδὲ τὸ παράπαν προθέματα νὰ ἐξετάσω ἐνταῦθα τὸ ζήτημα τῆς ὑπάρξεως στρογγύλων κίωνων κατὰ τὸ Ἰστοσκήριον καὶ ἐν ἄλλοις θεάτροις. Ἄς σημειώσω μόνον ὅτι τὸ τῆς Ἐπιδαύρου εἶχεν ἡμικίονας (ἴδε Πρακτ. Ἀρχ. Ἐταιρ. τοῦ ἔτους 1883 σελ. 47, πίν. Β').

τῷ καταχωρισθέντι ἐν τοῖς Χάρταις τῆς Ἀττικῆς (Karten v. Attika, Heft. I, σελ. 66-67). Οὐδόλως ἀπίθανον μάλιστα (καὶ ἄς σημειώσω τὸ πρᾶγμα ἐν ταῦθα, ἀφοῦ ἐν τῇ ἐκθέσει μου οὐκ οἶδ' ὅπως δὲν τὸ ἐσημείωσα) ὁ ἐκ πώρου σπόνδυλος, ὁ εὐρεθεὶς κατὰ τὰς ἀνασκαφὰς τοῦ Θεάτρου κατὰ τὴν θέσιν Εἰ καὶ μὴ κατὰ χώραν κείμενος, ὡς ἔκτοτε ἐδήλωσα (Πρακτικὰ τοῦ ἔτους 1880 σελ. 55, σημ.), σπόνδυλος, ὃν καὶ ὁ κ. Δραγάτσης εἶδεν (Παρνασ. 1880 σελ. 576) καὶ ὁ ἀρχιτέκτων Borrmann (K. v. At. σελ. 66) δύναται δὲ πᾶς τις καὶ νῦν ἔτι νὰ ἴδῃ κατὰ τὸ πλεῖστον σωζόμενον, οὐδόλως, λέγω, ἀπίθανον ὁ σπόνδυλος οὗτος νὰ ἦναι λειψανόν τινος τῶν στρογγύλων κλιόνων τοῦ Ὑποσηκίου. Ἡ διάμετρος αὐτοῦ καὶ νῦν πάλιν παρ' ἐμοῦ μετρηθεῖσα εὐρέθη ἴση περίπου (0,48 Γ. Μ.) τῇ τοῦ κύκλου. Καὶ ταῦτα μὲν τοιαῦτα.

Κατὰ πόσον δὲ τὰ δημοσιευθέντα τοῦ ἀναβαθμοῦ γράμματα δύναται νὰ συμβάλλωσιν εἰς ἀναίρεσιν μὲν τῆς ἐμῆς (1), ὑποστήριξιν δὲ τῆς τοῦ κ. Δραγάτσης περὶ τῶν χρόνων τῆς οἰκοδομῆς τοῦ Θεάτρου γνώμης, ἣν διὰ μακρῶν ἐπραγματεύθη ἐν τῷ Παρνασσῷ (1882 σελ. 257 κ. ἐξ.), φαίνεται δὲ ὑποδηλῶν καὶ ἐν τῇ Ἀρχαιολογικῇ Ἐφημερίδι (σελ. 196 στίχ. 33 κ. ἐξ.), ἃν καλῶς ἐννοῶ τὰ ἐκεῖ λεγόμενα, ἃς κρίνωσιν οἱ ἔχοντες καιρὸν καὶ θέλοντες νὰ ἐξετάσωσι τὸ ζήτημα. Βέβαιον εἶναι μόνον κατὰ τὴν γνώμην μου ὅτι ἂν ὄντως ἀπεδείχθη, ὡς ὁ κ. Δραγάτσης λέγει, ὅτι ἡ ἀναγράφουσα ἐράνουσ εἰς κατασκευὴν Θεάτρου ἐπιγραφὴ (Ἀθην. Τόμ. Α', σελ. 11) ἀναφέρεται εἰς ἀπλὴν αὐτοῦ ἐπισκευήν, αὕτη οὐδεμίαν δύναται νὰ ἔχῃ σχέσιν πρὸς τὴν ἐπισκευήν, ἣν καὶ τὰ τοῦ προτελευταίου ἀναβαθμοῦ γράμματα ὑποδηλοῦσι κατὰ τὸν κ. Δραγάτσην, διότι ταῦτα μὲν δὲν δύναται νὰ ὦσιν ἀρχαιότερα τῶν χρόνων τῶν πρώτων Ῥωμαίων Ἀυτοκρατόρων, ἣ δὲ ἐπιγραφὴ ἐκείνη καὶ λόγῳ τοῦ σχήματος τῶν

γραμμάτων καὶ λόγῳ τῶν ἐν αὐτῇ ὀνομάτων τάσσεται εἰς τοὺς χρόνους τοὺς μετὰ τὸ 210^ο καὶ τοῦ 160^ο ἔτους π. Χ. (Hirschfeld Die Peiraiusstadt σελ. 22 καὶ ἐξ.).

Ἐν Ἐλευσίνι, τῇ 24^ῃ Μαρτίου 1885.

Δ. ΦΙΛΙΟΣ

ΑΝΑΓΡΑΦΗ ΠΥΛΩΡΩΝ ΤΗΣ ΑΚΡΟΠΟΛΕΩΣ ΑΘΗΝΩΝ

Ὁ μακαρίτης Π. Σταματάκης πρὸ μηνῶν τριῶν τοῦ θανάτου του ἔδωκέ μοι ἀντίγραφον μεγαλογράμματον τῆς ἐξῆς ἐπιγραφῆς ἀπὸ λίθου ἐξαχθέντος ἐκ τῆς τότε καταστραφείσης δεξιαμενῆς, τῆς ὀπίσω τῶν Προπυλαίων. Τὸν λίθον ἐγὼ δὲν εἶδα. Τὸ ἀντίγραφον παρῆγε σχῆμα γραμμάτων τὸ τῶν Ῥωμαϊκῶν χρόνων.

. . . : . . .
 πυλωρο . .
 τὸ ἐνδέκατ(ον)
 Πρωτογένης . . .
 Ἄζηνιεύς ἄμ(εμπτο) .
 5 Ἐπὶ ἄρχοντος Χρυσ(ι-
 π)που πυλωροί
 Ἄλεξις Ἀφροδεισί(ο)
 Σκαμβωνίδης·
 Εἰσιδώρος Σωσικ(ρά-
 10 τος Ἐρχιεύς
 ἄμ(εμπτο).

Ἄλλοτε ἄς γίνῃ καὶ πανομοιότυπος ἔκδοσις τοῦ λίθου. Ὁ ἄρχων Χρύσιππος νῦν πρῶτον ἀναφαίνεται. Θὰ εἶναι ὑποθέτω τῶν μ. Χρ. Ῥωμ. χρόνων. Πρὸβλ. τοὺς ὁμοίους λίθους τοὺς ἐκδοθέντας ἐν CIA, III, 1284-1294, ἐν οἷς ὁμοίως δὲν εὐρέθη τὸ ἐπιαινετικὸν ἐπίθετον ἄμ(εμπτο).

ΣΤΕΦΑΝΟΣ Α. ΚΟΥΜΑΝΟΥΔΗΣ

(Ἐξεδόθη τῇ 20^ῃ Μαΐου 1885).

(1) Παράβ. Πρακτικὰ 1880 σελ. 60-61. Ἄν οὕτως δι' ἐράνων, εἰμὴ καὶ ὀλοκληρίαν, κατὰ τὸ πλεῖστον ὁμοίως οἰκοδομήθη τὸ Θεᾶτρον, οὐδόλως παράδοξον νὰ ἤρξατο μὲν κτιζόμενον κατὰ τοὺς τῆς γνωστῆς

ἐπιγραφῆς (Ἀθην. Τόμ. Α', σελ. 11) χρόνους, νὰ συνετελέσθη δὲ καὶ διεσκευάσθη καθ' ὅλα αὐτοῦ τὰ μέρη μολὶς περὶ τοὺς χρόνους, καθ' οὓς τὰ γράμματα τοῦ ἀναβαθμοῦ ἐγαράγησαν.